

Ekstremvær og et villere og våtere Norge. Nå får 1496 bønder 80,2 millioner kroner i rekorderstatning for klimaskader.

Endret klima ødela alt

INNENRIKS

PER ANDERS JOHANSEN

– Jeg og kjerringa bestemte oss dagen etter for én ting: Vi skulle prøve ikke å være negative, sier Steinar Haugalien. Han er en av de 1496 bøndene som har fått erstatning.

I fire generasjoner har familien drevet gården i Kvam i Gudbrandsdalen. At den lille bekken skulle bli til en stor elv som utløste jordskred, var ingen forberedt på.

Flommen og jordskredene som fulgte tok det meste av gården til Steinar Haugalien i 2011. Bolighuset og låven ble ødelagt. Alle landbruksredskaper og en del dyrket jord forsvant.

– I et av rasene gikk 40 dyr. Vi var først og fremst glad for at vi overlevde.

I 2013 var det flom igjen.

– Da vannet kom andre gangen, i 2013, var det enklere. Vi hadde to tre ras på gården og måtte flytte et hus. Men det er ingen ting mot det som skjedde i 2011. Vi var forberedt, sier Haugalien.

De glemte klimaskadene

«Klimabetingede» skader i Norge førte i 2013 til at 1496 bønder fikk rekordhøy erstatning på 80,2 millioner kroner. Beløpet øker etter hvert som flere saker behandles ferdig.

Over én million dekar jordbruksområder ble rammet av flommene som herjet i fjor etter kraftig snøsmelting og store nedbørsmengden.

Ekstremklimaet førte også til rekordstor avlingssvikt. I Akershus og Buskerud ble halvparten av matjorden rammet. Verst gikk det utover frukt- og bærbonder i Sogn og Fjordane og Hordaland.

– Det var virkelig ille i fjor. Mange led store tap. Vi har hatt kontakt med mange som ble rammet hardt både økonomisk og psykisk. Det var en krise, sier leder av Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Merete Furuberg.

Flommen og jordskredene i 2011 tok det meste på gården til Steinar Haugalien i Kvam. Bolighuset og låven ble ødelagt. Alle landbruksredskaper og en del dyrket jord forsvant. – Det var rett og slett en påkjenning som har satt spor for alltid, sier Haugalien. FOTO: TOM A. KOLSTAD

– Klimabetingede skader

Nå utbetaler Frps landbruks- og matminister Sylvi Listhaug én av de største erstatningene for klimaskader til bønder som følge av avlingsskader.

– Det var betydelige klimabetingede avlingsskader i 2013, som ga svært mange erstatningssaker i flere fylker, skriver landbruksminister Sylvi Listhaug i sitt statsregnskap til Stortinget.

Frp har programfestet at partiet «forholder seg til at forskning viser at menneskelig aktivitet påvirker klimaet, men understreker samtidig at det hersker stor usikkerhet om hvor mye dette utgjør i forhold til naturlige klimavariasjoner».

«Advarslene gir grunnlag for varsomhet. Samtidig er det spekulativt og opportunistisk når noen grupper kobler enhver flom, hete eller kuldebølge, storm etc. til påstanden om menneskeskapte klimaendringer,» heter det i Frps program.

Erstatningene fra Listhaug til bøndene omfatter «betydelig» svikt i avlingene som følge av klimaforhold, og som det ikke er mulig for bøndene å forsikre seg mot.

Bøndene får kun erstatning for «avling på rot», hvor klimaskadene rett og slett ødelegger avlingene.

De enkelte kommunene sender ut takstmenn som sjekker skadene og årsakene. Bøndene må betale en egenandel på 30 prosent av det normale avlingsnivået, før de får erstatning.

Hvis det er våronnen som ryker, og bøndene prøver å så på nytt eller plante andre grønnsaker, skal dette trekkes fra.

– Det er soleklart at mange føler det urettferdig når de får hele regningen for klimaforandringene, sier Furuberg.

Kostbar beskyttelse

Klimaskadene, flommen, rasene og ødeleggelsene i 2011 har påvir-

ket Haugalien for alltid.

– Jeg må innrømme at det ikke var lett å unngå negative tanker. Vi mistet veldig mye, og var nødt til å flytte til seters frem til gården var sikret. Det tok lang tid. Du kommer dårlig ut økonomisk, og det ble dårlig med søvn, sier Kvambonden.

– Jeg var meget skuffet, oppgitt og hadde veldig lyst til å slutte med hele gården i 2011. Det var rett og slett en påkjenning som har satt spor for alltid, sier han.

Også 24. mai i år kunne et par dager med regn ha utløst en ny flom. Men regnet kom ikke. Nå ser 2014 ut til å bli et strålende år for de fleste som lever av jorden.

– Tror du det er klimaendringene som er årsaken til at skadene øker?

– Vi er fjerde generasjon på gården og noe lignende har ikke skjedd før. Men jeg er i tvil om dette skyldes klimaendringer. Vi har hatt svingninger og naturkatastrofer før også, sier Haugalien.

Klima ga svikt i avlingene

 803 kornbønder får **19,9** mill. kr i erstatning

 481 grovførbønder får **22,9** mill. kr.

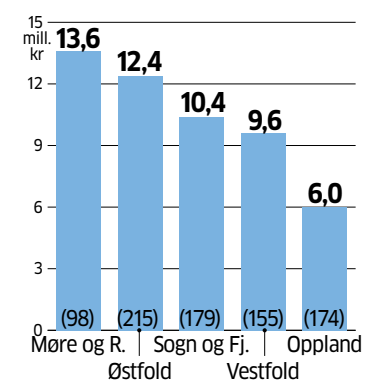
 154 bærbonder får **27,9** mill. kr.

 12 potetbønder får **1,8** mill. kr.

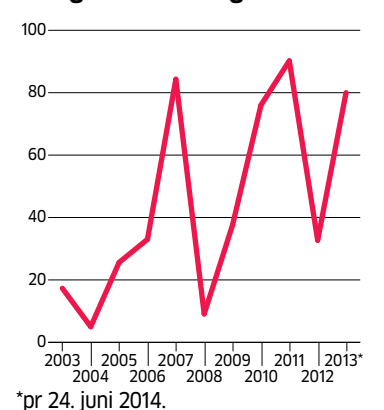
 26 fruktbonder får **1,7** mill. kr.

 20 grønnsaksbønder får **1,9** mill. kr.

Her var klimaskadene størst (antall saker i parentes):

Tidligere utbetalinger

➤ I et av rasene gikk 40 dyr. Vi var først og fremst glad for at vi overlevde.

Steinar Haugalien, bonde i Kvam

Så mye mer regn får vi i hodet

Nedbørsmengden i Norge har økt med 29 prosent de siste 50 årene.

– Målingene er helt klare, sier professor Helge Drange ved Bjerknessenteret for klimaforskning ved Universitetet i Bergen.

Målinger gjennom 100 år

– Vi har målt nedbør i 100 år. Både den gjennomsnittlige nedbøren og hendelser med store nedbørsmengder har økt. Det er noe vi vet, sier Drange.

Nedbøren som fører til de re-

kordhøye klimaerstatningene til bøndene de siste årene, har økt kraftig:

● De siste 100 årene har nedbøren i Norge økt med 18 prosent.

● De siste 50 årene er økningen på 50 prosent.

● Desember 2013 var for eksempel den nest våteste siden 1975.

– Et viktig klimasignal

Endringene de siste årene gjør at forskerne forventer i snitt 30

prosent mer nedbør de neste 50 årene.

– Dette er langt fra et særnorsk tilfelle. Det skjer over store deler av den nordlige halvkule. Jeg tror dette er et av de to viktigste klimasignalene vi får, sier Helge Drange.

– Mange av bøndene vi har snakket med som er rammet av klimaskader og avlingssvikt, er skeptisk til at dette skyldes klimaendringer?

– Jeg tror de fleste også har lagt merke til at våren kommer tidligere og vinteren kommer senere. Målingene er helt klare. Spør du

de som jobber med veier i Veivesenet eller jernbane, kan de også si det samme, sier Drange.

– En forsmak

Ifølge FNs klimapanel er det nærmest sikkert at ekstremt vær i form av hetebølger og store nedbørsmengder vil forekomme oftere i løpet av dette århundret.

«Ekstremværhendelsene de senere årene kan derfor gi oss en forsmak på hva som kan ventes å bli mer vanlig i årene fremover», ifølge Miljødirektoratet.

per.anders.johansen@aftenposten.no

Jeg tror dette er et av de viktigste klimasignalene vi får, sier professor Helge Drange ved Bjerknessenteret for klimaforskning ved Universitetet i Bergen.